

KÁRPÁTI LAPOK

Magyarországi Kárpát turistaegyesületek kiadványa

A turistaság, a honismeret, a természetvédelem terjesztésére

Kiadó, szerkesztő: Nagy Péter (peter.nagi@t-online.hu)

Autós kirándulás Romániában

2024. augusztusában nagy autós kirándulásunk volt Romániában, pontosabban Bukovina-Moldvában, majd a híressé vált Úz völgyében, a Keleti-Kárpátokban a Székelyföld határán. Aztán keresztül utaztunk Erdély középső részein, melyet a Fehér Körös völgyében fejeztünk be. Itt Mennyházán Czárán Gyula sírjának felkeresésével zártuk be az egyhetes túrát.

Moldvai és bukovinai kolostorvárok

Bukovina és Észak-Moldva meglepően gazdag kolostorvárokban. Szinte 10-20 kilométerenként sorakoznak és többnyire a XVI. században épültek vagy akkor díszítették fel nagyméretű falfestményekkel a kolostorok templomainak külső falát.

Ha kitekintünk erről a területre a szűkebb-tágabb szomszédságra, mindenütt találunk várkolostorokat, erőtemplomokat: Erdélyben a szászoknál és a székelyeknél, Lengyelország délkeleti sarkában, például Jaroslawlban vagy távolabb Oroszországban Moszkvától délre. Olvasmányaim alapján a templomvárak építésének nagyrészt a Krími tatárok évenkénti rablóhadjárata volt az oka (az erdélyi szászok kivétel – ők elsősorban a délről jövő török beütések ellen védekeztek, de például a székelyek is elsősorban inkább a tatároktól tartottak). Oroszországban a XVI-XVII. században évente kora tavasszal zsoldosokat fogadtak, akiket beültettek Tula, Rjazany várkolostorába, hogy védjék Moszkvát és környékét a tatároktól, majd késő ősszel, amikor már befejeződött a tatár rablások „idénye”, elbocsájtották a zsoldosokat.

Mielőtt elkezdjük a moldvai várjárást, pár „rokon” várkolostort bemutatok.

Székelyföldön:

Csikkarcfalva

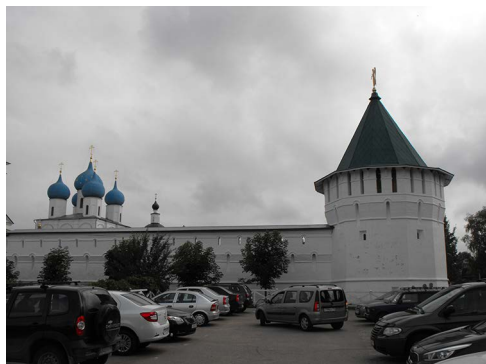
Csikrákos

Lengyelország délkeleti sarkában:

Jaroslavl: bencés kolostor

Oroszországban:

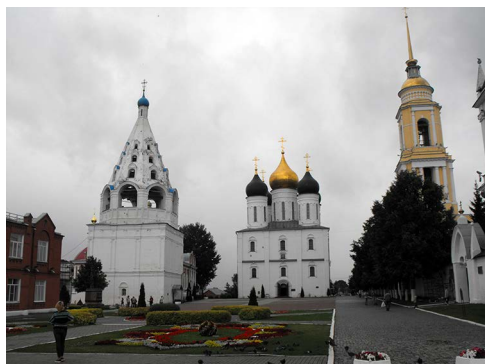
Szerpuhov: Visockij-kolostor

Tula - Kreml

Rjazany - Kreml

Kolomna - Kreml

Bukovina történelmi országrész, amely ma meg van osztva Ukrajna és Románia között.

Valaha Lengyelország felosztása után Galíciával együtt a Habsburg-birodalom része volt. (Egyébként azon a „jogcímen”, hogy a Habsburgok magyar uralkodók is és ez a terület a középkorban Halics néven a magyar korona alá tartozott. Nagy Lajos királyunk adta aztán át Galíciát Lengyelországnak.)

Ma Bukovina északi része Ukrajnához tartozik – nagyrészt ukrán lakossággal. A két világháború között Nagy-Románia (Romania Mare) uralta. Fővárosát, Csernovicet akkor hivatalosan román neve alapján Cernauti-nak nevezték.

Bukovina déli része ma Románia legészakkeletibb területe – román lakossággal. Itt kezdjük a román kolostorvárak felkeresését. Elsőnek Moldovitát (ejtsd: Moldovica).

A Moldovita kolostorvárat 1532-ben Petru Rares moldvai fejedelem alapította, aki Stefan cel Mare törvénytelen fia volt és egyébként többször betört Erdélybe a Szapolyai I. János király és a Habsburg I. Ferdinánd közötti harcok idején.

Moldovita: a várkolostor kaputornya – sok turistával.

Moldovita: a várkolostor udvarán az ortodox templom.

A Sucevita várkolostor 1600 körül épült; akkor festették a falát is. Alapítója a tekintélyes Movila család volt. Ieremia Movila Moldva fejedelme is volt.

Sucevita (ejtsd: Szucsevica): kolostorvár.

Sucevita: a várkolostor udvarán az ortodox templom.

*Putna: a várkolostor kaputornya
Építése 1466-70 között kezdődött, alapítója
Moldva legnagyobb fejedelme, Stefan cel
Mare (Nagy III. István) volt.*

Putna: a várkolostor udvarán az ortodox templom.

Voroneti (ejtsd: Voronec): kolostorvár udvarán az ortodox templom. Építése 1488-ban történt – meglepően rövid ideig, 4 hónapig tartott. Alapítója szintén Stefan cel Mare volt.

Putna: nagyon érdekesek a gótikus elemek az ortodox templomon; valószínűleg erdélyi szász vagy magyar építészek munkája!

Voroneti falfestményei a leghíresebbek.

Putna: az alapító Nagy István (uralkodott: 1457-1504) sírja.

Suceava (ejtsd: Szucsáva) Moldva fővárosa volt a XIV. század végétől a XVI. közepéig.

*Dragomirna: a kolostorvár előlől nézve.
A kolostorvárat 1609-ben alapította
Anastasié Crimca főpap.*

*Probota: a kolostorvár bejárati oldala. A kolostorvárat Petru Rares fejedelem építtette
1530-ban.*

Dragomirna: az ortodox templom a kolostorvár udvarán.

Probota: az ortodox templom a kolostorvár udvarán.

Úz völgyében

Az Úz völgyében mind a két világháborúban heves harcok dúltak. Az elesett hősök az Úzvölgyi haditemetőben pihennek. Ez a magyar haditemető 2019. óta magyar-román viták tárgya. Az eredetileg magyar temetőbe behatoltak a felheccelt románok – főleg a szomszédos Dormánfalva (Dormanesti), amely ott fekszik, ahol az Úz kifolyik a Kárpátokból, 2007-ben pert indított Csíkszentmárton ellen, mert a székely falu az úzvölgyi temetőt közvagyonaként tüntette föl (ezt kormányhatározat is megerősítette). A perben a marosvásárhelyi ítéletábrla Csíkszentmártonnak adott igazat.

A magyarok igyekeztek megvédeni a haditemetőt, s így dulakodás támadt. Aztán bírósági útra terelődött az ügy.

A már Moldvához tartozó román lakosságú Dormánfalva (Dormanesti), amely ott fekszik, ahol az Úz kifolyik a Kárpátokból, 2007-ben pert indított Csíkszentmárton ellen, mert a székely falu az úzvölgyi temetőt közvagyonaként tüntette föl (ezt kormányhatározat is megerősítette). A perben a marosvásárhelyi ítéletábrla Csíkszentmártonnak adott igazat.

Úzvölgyi autótűt

Első világháborús hadikápolna

A távolban a Nemere-hegység sziluetdje látszik

Az úzvölgyi haditemető bejárata

Magyar kiírás is látható

Az eredeti magyar hadisírok

*A kérdéses hadisírok – román hősöknek
(egységes felírás: eroul roman,
azaz román hős)*

2022. februárjában a Bákó Megyei Törvényszék érvénytelenítette az úzvölgyi temető román parcellájának az építési engedélyét és a törvénytelen építmény lebontását rendelte el...

Egy 2023. májusi újsághír: hónapokig eltarthat a végleges bírósági ítélet végrehajtása...

2025. április 4.: elévülés miatt megszüntette a Bákói Táblabíróság az úzvölgyi temetőben verekedők és rongálók ellen indított utolsó büntetőpert...

A helyzet hátterét megvilágítani akaró bevezető után néhány képpel idézem föl az Úz völgyében látottakat.

Az országút az Úz fölött halad. Időnként a fák közt látni lehet a megduzzasztott Úz tavát. (Annak mélyén fekszik az egykori Úzfalva nevű falu, amely az 1916-os harcoknak még színtere volt.) Az erdei út minősége nem a legjobb. Az igazság azonban az, hogy Romániában az elmúlt 20 évben mindenütt nagyon megjavultak az utak. Ez az úzvölgyi rossz út már nosztalgiai vált ki belőlünk: a nyolcvanas, kilencvenes, sőt 2000. körüli autós utakra emlékeztet.

Az útról látható láthatáron húzódó gerinc valószínűleg a magyar határmenti Nemere-hegység,

amely a történelmi Magyarország határa volt és színtere volt a két világháború harcainak.

Az úzvölgyi autós kirándulásunk egyik célpontja egy I. világháborús hadikápolna volt, amely engem a doberdói Visintini hadikápolnára emlékeztet. A kápolna már 1917 végén (?) készült, s jellemző módon orosz katonák mellett olyan magyar honvédek nyugszanak, akik ellenük és nem a románok ellen harcolva estek el.

A kápolnától kb. 1 km-re van az a magyar haditemető, amely 2019 óta a magyar-román viták tárgya.

A véletlen úgy hozta, egy antikváriumban rábukkantam Dr. Deső Lajos I. világháborús hadinaplójára, amelyben részletes leírást találtam az 1916. október 20. körüli itteni harcokról, amelyeknek áldozatai is itt nyughatnak ebben a temetőben. Ezeknek a harcoknak idején Deső alezredes volt és egy ezredet vezetett.

Két rövid idézet a naplóból:

„1916. október 15. Indulás Darmanestibe, oláh földre!

A hidak mind fel vannak égetve, roppant lassú a menet, zerge módra kell átugrálni a vízből kiálló sziklák tetején. Egy útmenti bódén, amelyen oláh dandár cégere díszlik az elmaradhatatlan „Romania Mare” mellett, feleletül egy krétával odakanyarított huszáros káromkodás! Csak két szó, amit nem bír el a papír, de harsogó kacagásra bírja az előtte elvonuló ezredet.

...

*Október 28-án délután 16 órára van befejezve a felváltás. Hátramehetek az Úzvölgyi Zollamthoz, ahol mostanra az én alaposan megfogyott zászlóalj-
jam is gyülekezett. A Zollamtnál két hét alatt már tekintélyes deszkaváros keletkezett; nagy barakkok sorakoznak a fűrésztelep melletti oldalvölgyek*

laposain, A hadosztálytartalék a völgykatlan keleti végében, a Magyaros patak völgyében van elhelyezve barakkokban és deszkaermyök alatt. Én is egy deszkaodódban találtam helyet.

Először is a létszámrendezéshez fogok. Veszteségeim: az október 12-i létszám 612 fő, 401 puská volt. Mindez október 28-án: 351 és 184. Azaz a 13 napi harc során az összes veszteség 261 fő. A zászlóalj a két heti harcok alatt élelmezési létszámának 46, puskáinak 59 százalékát és 27-én a malomnál, az oláhok utolsó támadásánál mindkét géppuskáját veszítette el; ezenkívül két tisztet.”

Ezek a megrendítő számok jelzik, hogy az Úz völgyében (is) nagyon kemény harcok voltak!

Háttérüket két általam készített térkép segítségével szeretném megvilágítani.

1916 nyarán az osztrák-magyar hadsereg rendkívül kritikus helyzetbe került: Conrad vezérkari főnök májusi áttörési kísérlete az olasz fronton, Asiagónál nem sikerült. Részben azért is, mert az oroszok nagy, Bruszilov tábornok fémjelezte támadása, amelyet a Verdunben nehéz helyzetbe került franciák megsegítésére indítottak, a keleti orosz fronton két helyen áttörte az osztrák-magyar vonalakat. Az Asiago és az orosz támadás után megrendült osztrák-magyar sereg ellen az olaszok 1916. nyarán a lehetőségeket kihasználó erős támadást indítottak és ekkor sikerült elfoglalniuk a híres Doberdói fennsíkot. A Monarchia térdre-esés szélére került és azt használták ki a románok, akik az I. világháború kezdetekor még a központi hatalmak szövetségesei voltak (!), de most – az Antant óriási területi ígéretei által is vezetettve – hátba támadták a Monarchiát.

A támadó 3 román hadsereg együttes létszáma úgy 400 ezer volt. Velük szemben a pillanatok alatt innen-onnan összeállított 1. osztrák-magyar hadsereg védekezett. Miután létszáma csak 30 ezerre rügott, a több mint tíz-

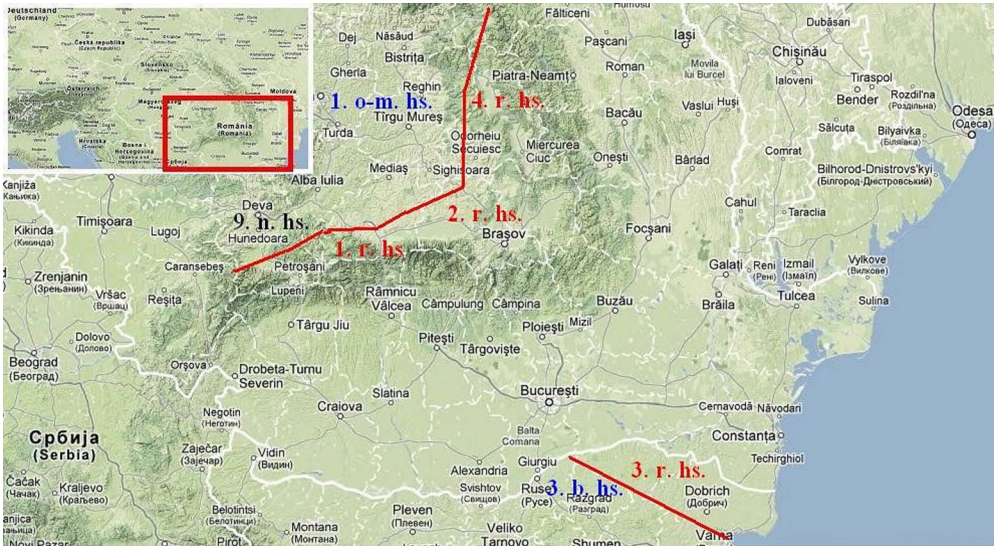
szeres fölényben levő ellenséggel szemben csak védekezhetett. Hála azonban a kétéves háborús katonai tapasztalatoknak és annak, hogy a legénység zöme hazáját védő magyar volt, köztük sok székellyel, a védekezés nagyon erős és szívós volt. Sikerült lelassítani a román betörést. A hónap közepén a román támadás lelassulásához az is hozzájárult, hogy a románokat nagy vereségek érték a bolgár fronton és a román hadvezetés csapatokat vont el az ottani veszélyek elhárítására.

A következő térképen látható, ahogy kiszorítottuk a román sereget Erdélyből, majd az akkori Románia nagy részét elfoglaltuk – mindent két és fél hónap alatt.

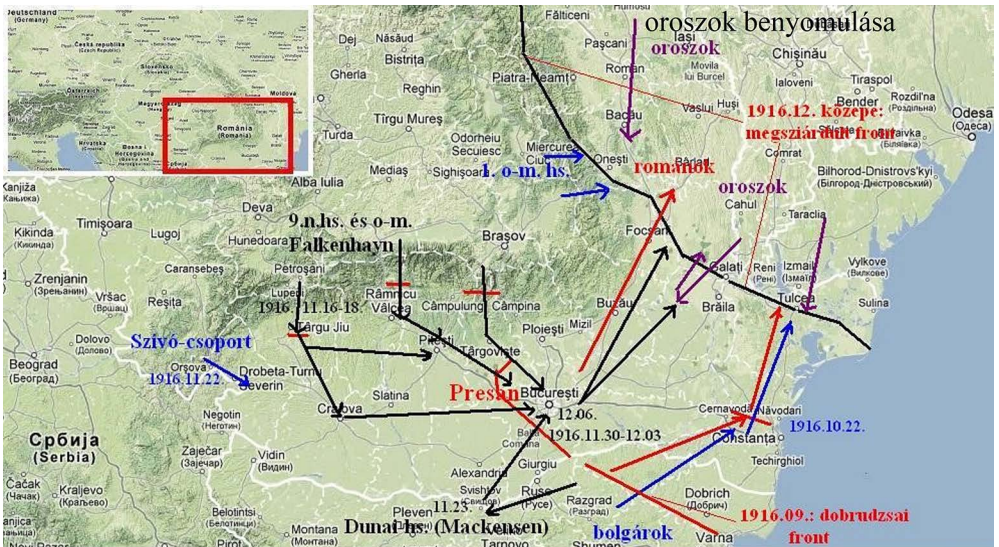
A nehézségek ellenére a Központi hatalmak ugyanis gyorsan reagáltak és két hadsereget, egy németet és egy osztrák-magyart állítottak fel. A német sereg élére azt a Falkenhaynt állították, aki eddig a teljes német hadsereg parancsnoka volt, de miután Verdunnél nem sikerült legyőznie a franciákat, erre a posztra helyezték. A két új sereg támadása 1916. szeptember második felében következett be: először Nagyszében mellett győzték le a románokat, majd előretörték Brassó felé, amelynek visszafoglalásában a magyaroknak nagy szerepe volt. Közben az 1. román sereg szinte teljesen megsemmisült, mert az Olt áttörésénél bekerítették őket.

Ezalatt a közös bolgár-német sereg, melyet a gorlicei áttörésnél már híressé vált Mackensen vezetett, Dobrudzsában aratott győzelmet a románok felett.

Miután a két német és osztrák-magyar sereg októberben legyőzte és Erdélyből kiszorította a három román hadsereget, november közepén három helyen (Olt és a Zsil völgye, Brassó alatti Tömösi-szoros) betört a Havasalföldre (Oltenia és Muntenia). Délről csatlakozott hozzájuk Mackensen, akinek serege Ruszétól nyugatra átkelt a Dunán. Csapataik december 6-án már bevonultak Bukarestbe!

A három román hadsereg legmélyebb behatolása Erdélybe (1916. szeptember közepe);
közben a 3. román hadsereg Dobruzsában harcolt.

Havasalföld elfoglalása (1916. október–december)

Ekkor azonban léptek az oroszok. Nem is tehettek mást és villámgyorsan bevonultak Moldvába és megállították a központi hatalmak katonáit.

Tanulságos ez az orosz segítség. Alekszejev orosz vezérkari főnök korábban óvta a románokat a háborúba való belépéstől, mert előre látta az eseményeket, ami aztán rákényszeríti az oroszokat a románok megsegítésére. Alekszejev mondta, hogy nem akarja, hogy az orosz frontvonalak több száz kilométerrel meghosszabbodjanak, mert már az addigiakat is alig tudják tartani. És valóban három hónappal később Oroszországban kitört a forradalom...

Havasalföld elfoglalása (1916. október – december)

Egyébként lehet, hogy az oroszoknak végzetes volt a moldvai bevonulás, de a románoknak nagy segítség. A következő télen ugyanis – francia szakértők segítségével – a román sereget nagyon modernizálták, felerősítették és 1917-ben már komoly sikereket értek el, például a németek ellen Marasesti-nél. Ennek előjele volt, hogy az akkori román határnál, az Úz völgye végén, milyen keményen harcoltak már, amint ezt 1916. októberében Deseő naplójából meg tudhatjuk.

Keresztül Erdélyen

Miután felkerestük az Úzvölgyi katonai temetőt, viszonylag jól járható erdei autó úton Csíkszeredára utaztunk, ahol interneten már korábban lefoglalt szállásunk volt.

Másnap, szerdán elindultunk nyugati irányba és három nap alatt autóval végig kirándultuk Erdély középső részét.

A tordai sóbányában

Első megállónk *Torda* volt, amely Erdély történelmében oly nagy szerepet játszó magyar város volt (ma már nem az!), ahol erdélyi országgyűlést tartottak. Itt mondták ki Európában először – 1568-ban – a lelkiismereti és vallásszabadságot. Érdekességképpen: a tordai mézes pogácsa is nevezetes volt. Nagyon jelentős volt, de még ma is a tordai sóbányászat (ma már idegenforgalmi nevezetességképpen is).

Tordától az Aranyos folyót követtük, melynek román neve, Aries a magyarból ered. A folyó völgyéből egy kis letéréssel jutunk a magyar népművészetéről híres unitárius Torockóba, amely fölé emelkedik a másik itteni nevezetesség, a nagy benyomást keltő *Székeleykő*. (Székeleykő neve valószínűleg onnan származik, hogy a nagy szikla túlsó oldalán volt az egykori ötödik székeley szék, az Aranyosszék.)

Aznapi szállásunk az Aranyos folyónak a forrásához közelebbi részén, Topánfalván volt. Ez a Bihari-hegység nyugati lábát kitöltő medence az egyik ismert, nevezetes (és a történelemben időnként magyar szempontból hírhedt) román népcsoportnak, a mócoknak a központja.

*Torda szomszédságában kereshetjük fel a híres Tordai hasadékot.
A Tordai hasadék bejárata*

Egykoron szebb napokat megélt verespataki ház

Székelykő Torockórád

A verespataki unitárius templom

Másnap, csütörtökön először egy régi jelentős bányászvárost, *Verespatakot* kerestük fel, amely egykor gazdagabb, de ma már bizony meglehetősen lepusztult helység. Magyar volt a lakossága: ma is látható 1-1 református, unitárius és katolikus templom és ezek mindegyike mellett felekezeti temető. Az elmúlt évtizedekben sok szó esett Verespatakról, mert aranyat akartak itt bányászni igencsak környezetszennyező módon, és a várost is le kellett volna bontani...

A verespataki unitárius temető részlete

Verespatakról a közeli *Abrudbányára* utaztunk, amely egy fokkal jobb, de azért magyar szempontból meglehetősen lehangoló benyomást kelt. (A történelemben persze 1849. tavaszán itt is csökkent(ették) a magyarok számát.)

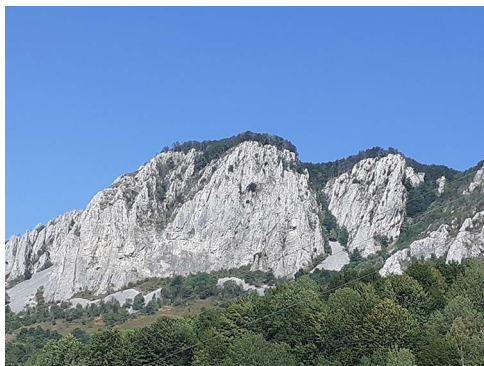

Az abrudbányai magyar unitárius templomot most alakítják át kultúrházzá.

Az abrudbányai magyar református templom a főtéren áll.

Abrudbányától Brád felé a hegyeken át haladtunk. Itt tornyosul Erdély egyik geológiai nevezetessége a *Vulkán* nevezetű óriási szikla. (Vulkanikus hegyi környezetbe került óriási mészkőtömb.)

Vulkán

Vulkánnál erősen ereszkedtünk lefelé a Fehér-Körös völgyébe, s ezzel kijutottunk a történelmi Erdélyből és az úgynevezett Parcium területére értünk. Ezután végig a folyót követtük.

Brád után értünk *Cebére*, egy román nemzeti emlékhelyre. 1784-ben az úgynevezett Horia-Closca oláh (román) felkelés itt tört ki. Itt van annak a tölgyfának maradványa, amely alatt egykor Horia beszélt az összegyűlt népnek. A Horia-felkelés olyan kegyetlen volt a magyarokra nézve, hogy máig hatóan akkor gyérült meg a Fehér-Körös vidékének magyar lakossága.

Itt van eltemetve az 1848/49-es román mozgalom vezetője, Avram Iancu.

Cebe: román emlékhely

Körösbányán működő magyar katolikus templom

A következő állomás egy nagyon is láthatóan kis középkori templom, amely magányosan áll egy udvar mögött *Nagyhalmágyon*. A román és magyar történészek, művészettörténészek között folyik a vita, hogy eredetileg magyar vagy oláh volt-e.

Nagyhalmágy, középkori templom

Hosszan tart az út a Fehér-Körös völgyében. Egyszer csak azt vesszük észre, hogy a falvak – a román falvak – megsűrűsödnek, de a hegyvidéki szórt kis településekből szabályos falvakká váltanak át. Láthatóan török utáni telepített falvak – melyeket bizonyára bécsi katonai mérnökök terveztek egységes szabvány szerint –, és a falvak román neveiből kivehető a török előtt magyar lakosságra utaló magyar név. Egy példa: *Háromalmás* román neve Almas. Temploma előtt a díszkút (szentkút?) tipikusan román díszítésű:

Háromalmás

Háromalmástól északnak fordulunk a már jól látható Béli-hegység felé. Még egy kis pihenő *Dézna* várának romja alatt, aztán tovább a hegység lábánál épült *Menyházára*.

Dézna várának romja

Menyháza: katolikus templom

Menyházáról visszamentünk a Fehér-Körös völgyébe és úgy jöttünk haza. Közben még megálltunk *Borosjenőn*.

Helyreállítják Jenő várát (Borosjenő)

Veress Zoltán

Czárán Gyula sírja Menyházán

Czárán Gyula (1847–1906) magyar földbirtokos volt, akit „a magyar turizmus atyjának” is neveznek. A környékbeli hegyvilágot, híres barlangokat ő tárt föl. Úgy tudom, hogy Czárán Gyulát hegyi pásztorok ölték meg, akik arra gyanakodtak, hogy ez a hegyi világukban a Béli-havasokban gyakran felbukkanó úriember adóellenőr és utánuk szaglászik.

Wegyúrnak egy keréssel több van

Úgy határozott Wegyúr,
Hogy december elején az Ibuszosokkal kirándul.
A hely a gyülekezésre
Az 56-os villamosmege.
Írány tehát Hűvösvölgy,
Itt találkozik sok úr és hölgy.
Ők már mind nyuggerek,
Nem üldözői a teljesítménynek.

Solymárról indulva,
A Kerek-hegyen átmászva,
Zsíros-hegyet becélözva
Érkeztünk ismét Solymárra.
A két vendéglátó helyből csak egy fogadott
minket,
Másiknál hiába nyomtuk a kilincset.

Solymárra a turistaúton bevezető lejtős utca:
Járdája nincs, de le van aszfaltozva.
Kétoldalt sekély árok,
A baloldalon valamit látok.
Utca kereszteződésében
Valami fehérlik a bokor sűréjében.

Nem mozdul, nem zörög, csak úgy terül,
Akárha egy fehér macsek, mely kimerült.
Ez a valami most engem megszólít:
Gyere haver!
A kereked itt hever!
Ilyen felhívásra nem lehet tagadni,
Wegyúrnak spontán támad kedve játszani.

Milyen szép darab ez a vasöntvény szerzet,
Látványára szárnyal a tekintet.
Íves küllőkkel és kecses aggyal
Máris játszom a gondolattal:
Miként kergettem a bicikli abroncsot 60 éve,
Úgy csodálkozhatom rá a most talált kerékre.
Előbújik belőlem a „homo ludens”,
Csak kicsit vagyok szellemi deficites.

Lejtős úton indítom finoman,
Oly szépen gurul, lassan és elegánsan.
Semmi imbolygás, semmi szédelés.
Centírozott tekerzés.
Nem húz sem erre, sem arra,
Az út közepét is tarja.

Máskor a kereket az árok is vonzza,
Vagy eltéríti az út domborulata.
De ez a kerék kivétel,
Nem foglalkozik eltérítő erővel.
Ahogy caplatok utána,
Egyszercsak gyorsul a forgása.
Futva lódulok utána.
Ő játszik énvelem,
Nem lehetséges utolérnem.

Kiáltok előre: Vigyázz, kerék!!!
 Hátha eltérítenék.
 Ági még meg is érinti,
 De ez sem használ neki.
 Érzem, hogy ebből baj lesz
 Miközben a fene majd megysz.
 Könnyű a lavinát elindítani,
 De ki tudná visszaszívni?
 Hiába vezényelek hátra arcot,
 Nem tudom irányítani a folyamatot.

Közben egy autó jön az utcában fölfelé,
 A két tömeg rohanást közelít egymás felé.
 A középben guruló kerék mellett egyik oldalon
 sincs hely,
 Szegény autó hová menekülhetne el?

Schová! Bekövetkezett az ütközés!
 Csattanás és az ütközőn horpadás és tenyérsnyi
 festék leverés.
 Csődület és értetlenség az autó mellett.
 Szegény sofőrhölgy is elől termett.

Wegyúr is igyekszik a helyszínre,
 Esetlenül próbálkozik magyarázattal az esetre.
 Úgy szegyenkezik, mint egy kamasz gyerek,
 Aki a focijával néhány ablakot bevart.

Volt már ilyen, felkerül a szegyenfalra
 És letérdeltették a sarokba kukoricára.
 Felelőssége egy pillanatig sem kétséges.
 Kártérítés hogyan lehetséges?
 Megadja elérhetőségét,
 Neki kell viselni a javítás költségét.

Az autóban hátul két kisgyerek bekötve,
 De ők nincsenek megijedve.
 Várakozó tekintettel
 Néznek nagy, csodálkozó szemekkel.

Mint hasonló esetekben mindig,
 A szárnnyúl is valahonnét előkeveredik.
 Fejét rosszállóan ingatja:
 Nem tetszik neki az ismerkedés ezen formája.

Így lett lapos Wegyúr pénztárcája,
 De a történet még rosszabbul is végződhetett
 volna.

Ezzel a Wegyúrral mindig történik valami,
 Akkor is, mikor egy kerékkel több vala neki.

Weszely György

Wegyúr kinyúl

Én vagyok egy ugri-bug,
 Olyan mint egy lóti-fut.
 Legyél mindig örökmozg,
 Erős.Bátor. Pirospozsg!

Szemem is csak csiki-csuk,
 Természetem nyigi-nyug.
 Kezem-lábam izeg-mozg,
 Ha tetszik a zene-bon.

Ha a lábam megbicsak,
 Jó ha kezéd megkapasz.

Ám ha mégsem – kész a bukta:
 Beesem a Suba-lyukba.

Nagy zuhanás, nagy-nagy csörömp,
 Nem vár meg a jó csülökpörk.
 Világ forog, orrom bever,
 Mihez kezdjek a tört könyékkal?

Agyrázkódom luk fenekén,
 Nem liftez a véres gégém.
 Tapog ide, tapog oda,
 Barlangszellem segíts haza!

Wegyúr ekkor úgy kinyúl,
mint egy tikkadt törpe kisnyúl.
Hol az eszmélet ilyenkor,
Mikor még a pulzus is kikapcsol?

Ellen kell most őrizend,
Lehet-e a súlyom egyen?
Kapaszkodnék, de nincs mibe,
Lassan kúszom luk elejbe.

Ily szituban mit lépne a Hófehér?
Mikor nincs ott a törpenép?
Sms-t írna iziben:
Baj van a biliben!

Hagyjátok a szenezést,
Indítsátok a bányamentést!
Fehérkétek vagyon alatt,
Luknak mélyén nyögdél halkan .

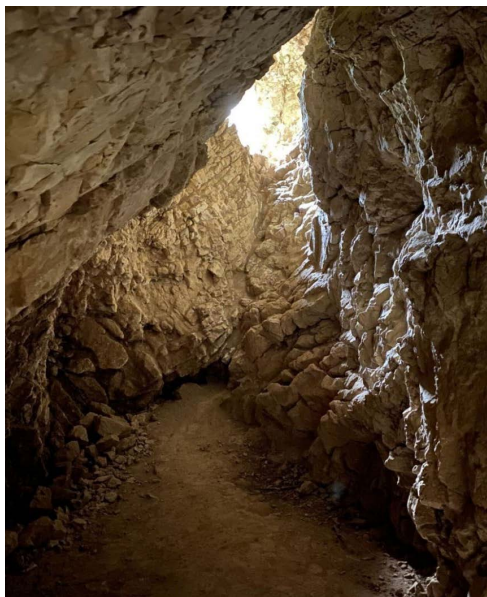
Erre a nagy ijedemre
Lámpás kéne, de izibe' !
Mert a torok nagyon cserep,
Kiszáradás megfenyeget.

Belül sötét, kint már ragyog,
Ott a baj, hogy minden imbolyg.
Kikászva az élet már nem keser,
Ha körbevesz a madárcsicser.

Azért, mert a felhő gomoly,
Nem lehet az élet szomor.
Lassan még a Nap is kisüt,
Hoz is nekem egy kis derűt.

Aztán süt is ám az emberesen,
Hogy a fejem hólyag legyen.
Tar kopoltyú, deres tüske,
Igázán már benőhetne!

Ílly poéta – hol a helye?
Elmegyógyba – bele vele!
Bezárt osztály – nem fogad be,
Elmehettek selejtesbe.

Felesleges itt a dörömb,
Úgysem táruul fel a küszöb.
Verspályázat itt nem nyerő,
Elzavar a felügyelő.

Pedig VERSÉBEN ÉL A NEMZET!
Ha vers sincs: kap szemfődelet.
Mit érdemel egy toprongy rímfaragó?
Ha már a faragása sem eladható?

Fűzfarímből lovasszobor,
Ehhez kell az okos Tudor.
Teknővájó faragással
Készítém nagy akarással.

Ajándéka legyen egy míves balta,
Mely a nyelét épp elhagyja.
Feje elszáll, éle csorbul,
Szememből a könny kicsordul.

Mit szól ehhez a számárnyúl,
Ha Gyuri úr meg újfent kinyúl?

Baja és Szeged között (A Duna-Tisza köze középső részén)

A Duna-Tisza közének középső része a mai Magyarország déli sávjának közepén több szempontból érdekes terület. Egyrészt az egykori Bács-Bodrog vármegye északi része volt, Baja pedig a vármegye fővárosa. Itt ezen a helyen a Duna-Tisza közének északi felé ferdén átszelő homokhát déli határán vagyunk. Itt már elkezdődik a gazdag bácskai föld, amelyre a török utáni időkben nagy tömegekben telepítettek, települtek különböző népek. A magyarok mellett svábok, bunyevácok (katolikus rácok, azaz szerbek), sokácok (horvátok). Az utóbbi két népcsoport Boszniából, Hercegovinából került ide a XVII-XVIII. században. Színes világ ez, mely az épületeket látva, sokat gazdagodott a XIX. század második felének mezőgazdasági felemelkedése idején.

Kirándulásunkat a Baja és Szeged közötti 55-ös országutat követve írjuk le. Előtte azonban két tájegységre ellátogatunk: a Bajától északra eső Dunamellékre, mely a Kalocsai Sárköz déli része és a homokhát déli végére, ahol a „legmagasabb”. Az Illancson az Ólom-hegy 172 méter magas.

Nagyon neves borvidék és híres pincefalvak épültek itt, az Illancs lábánál. A legnevesebb köztük a Hajósi Pincefalu, amelyről két képet mutatok be:

Hajósi Pincefalu 1.

Hajósi Pincefalu 2.

A környéket egyszer júliusi meleg nyáron Sükösdről kiindulva két nap alatt jártuk be.

1. nap

Bajára vonattal, onnan pedig busszal Sükösdre utaztunk – kimerítő kánikulában. A sükösdi Grüber panzióban szálltunk meg, ahol előre helyet foglaltunk (fejenként 7 e Ft-ért).

Délután a nagy meleg ellenére elgyalogoltunk Ósükösdre, ahonnan még a XVIII. században a török utáni betelepülők a Duna áradásai elől átköltöztek a mai falu területére, amely a nagy Duna-Tisza közti homokhát oldalában fekszik.

Ósükösd kápolna

Út közben megálltunk egy kápolnánál, amely zöld oázisként küzd a szárazság, a hőség ellen. A kápolnának következő a szomorú története: valamikor a XVIII. század közepén egy földesúr itt vadászva állítólag lelőtte a saját lányát, ezért építtette ezt a kápolnát, melynek két oldalsó nagy kőszent szobra 1800-ból való.

*Ósükösdői turistaház
(amikor ott jártunk, senki sem volt ott)*

2. nap

A másnapot úgy jellemezhetem: alig elviselhető kánikula homokos száraz környezetben. Itt-ott még fa is, kisebb erdő. Az Ólom-hegyi kilátóból meglepően nagy erdőséggel mutatkozott az Illancs. Aztán tovább le Rém faluba, ahol a szomjhaláltól mentett meg bennünket a nyitva levő kocsmá. Innen busszal mentünk vissza Bajára.

Sükösdöt elhagyva az Illancs szélén

Az Illancs eléggé erdős

Jobbra az Ólom-hegy (173 m), az Illancs „csúcsa”.

A kilátóból jól látszik, hogy az Illancs meglepően erdős.

Rém falurészlet

A következő részben néhány képet mutatok be az 55-ös országotat követve, arról egy kissé távolabb is kitekintve.

Bácsbokod falurészlet

Jánoshalma

Bácsbokod. A szent szobor aláírása érdekes, bikityi német kisebbség állíttatta. Ennek a Bikityi névnek az eredete a következő: a török után ide települt bunyevácok torzították el az eredeti magyar Bokodot Bikittyé és az ezután ide telepített svábok ezt a nevet fogadták el!

Kunfehértói horgászshely és tó, fürdőhely is.

Bácsalmás

Zsombón a templom mellett három sír hívja fel magára a figyelmet.

A középső egy névtelen katonáé, az egyik szélsőn három 20 év körüli lány neve, a másikon pedig egy 42 éves asszonyé. Ami viszont külön nyomasztó, mindannyian 1944-ben haltak meg.

Mórahalom. Nem is tudtam, hogy ilyen nagy és forgalmas fürdőhely!

Mórahalomtól az 55-ös utat elhagyva északkeletnek fordultunk Zsombó, Szatymaz, Ópusztaszer irányába.

A környékre nagyon jellemző a sok műanyag fóliás „üvegház”. Van köztük ép, de sok romlott állapotban látható.

Ópusztaszer felé haladva érződik a török utáni mérnökiileg megtervezett falvak világa: egyrészt sakkáblaszerűen kialakított falvak, mint Sándorfalva, Szatymaz vagy Zsombó. Vagy a már-már kisvárosias, hosszúházas, fronttal az utca felé álló, egymással érintkező házakkal kialakított utcák, mint Bordány. Sándorfalva neve Pallavicini Sándor őgróf nevét őrzi, aki az 1879-es szegedi árvíz idején elpusztult Algyő lakosait telepítette a birtokára.

Ezt az utat Ópusztaszerrel fejeztük be, amely külön ismertetőt érdemel.

Veress Zoltán

Pétermonostora, Kiskunmajsa, Ópusztaszer

A Bugac és Szeged közt meghúzott egyenes mentén három történelmi szempontból is érdekesebb helyet választottunk, melyet azután három különböző alkalommal látogattunk meg, de most együtt ismertetem. Ez a három hely Pétermonostora, Kiskunmajsa és Ópusztaszer.

Pétermonostora

A Bugac közvetlen közelében található Pétermonostora neve nem régen került fel az ismertebb helyek közé, amikor az ásátások két dologra derítettek fényt: egyrészt milyen gazdag város és élet volt itt a XII. és XIII. században, másrészt milyen szörnyűséges leletekre bukkantak a Tatárjárás idejéből, amikor Pétermonostora eltűnt.

Pétermonostora

Pétermonostora légifelvétele

Ezen a helyen az 1120-30-as években egy premontrei kolostort alapítottak és egy román stílusú templomot építettek fel. A kolostor és a köréje települt város a mongolok betörésekor, 1241-ben teljesen elpusztult és csak a 2010-es években bukkantak a nyomára. Azóta több száz tárgyat, érmeket, köztük arany pénzeket is találtak az ásátások révén. Ezért a közelben elkészített látogató központot Aranymonostor Látogatóközpontnak nevezték el.

Kiskunmajsa

Kiskunmajsa nevét az országban az 1956. talán legnagyobb hőse, Pongráz Gergely, a Corvin közű felkelőcsoport második és utolsó főparancsnoka tette ismertebbé, mivel a város szomszédságában létrehozott egy 56-os múzeumot, amely mellett található a sírja is (2005-ben halt meg). Kétszer jártam ott: egyszer 2007-ben, amikor még Pongráz Gergely testvére, a szintén szabadságharcos Pongráz Ödön vezette körbe a látogatókat Kiskunmajsán, másodszer 2020. márciusának elején.

A fényképen közepén látható Pongráz Ödön

Az 56-os tankok egyike Pongráz Gergely 56-os emlékmúzeumában.

*Pongrátz Gergely sírkápolnája
a Kiskunmajsa melletti Marispusztán.*

*Ópusztaszer,
ebben a pavilonban állították fel a felújított
Feszty-körképet (sajnos, nem lehet bent
fényképezni).*

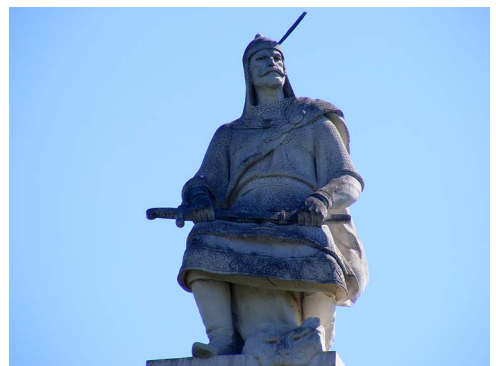
Pongrátz Gergely sírja

Ópusztaszer

Anonymus leírásában Árpád és népe itt nagy gyűlést tartottak, melynek során megállapították az ország törvényeit.

A középkorban monostor állt itt: a Szermonostora, melyből mára egy rompark maradt meg.

A Milleneumi ünnepségek egy emlékművel gazdagították Ópusztaszert, és elkészült Feszty Árpád híres körképe.

A Milleneumi Emlékmű Árpád szobrával

A középkori Szer-monostora romkertje

Csete és Dulánszky jurtája

Képek az ópusztaszeri skanzenből:

Egy tanyasi iskola

Szentes-donáti szélmalom

Kisvonat

Gondolatok a dolomitról, mint kőzetről, és a Dolomitokról – mint hegységről

A geológusok abban egyetértenek, hogy dolomit – a mészkőhöz hasonlóan – tengeri üledékből képződött. Valamennyi kontinensen megtalálható, de sehol sincsen a felszínen sok belőle. A Budai hegységben is előfordul. A Vörösvári Terranova külszíni bányáinál kezdődik. A Pilisszentiváni-hegységben az Ördögtorony, Ördögoltár, Csabai-gombán keresztül a Pilisi-len termőhelyén át a Makkos-Mária melletti Végvári-szikla és Rupp-hegy Sas-hegy, Gellért-hegy védett területéig tart, és folytatódik a mélyben a Pannon üledékek alatt. Előfordul a Vértesben és a Keszthelyi-hegység javát is ez alkotja, majd itt is a mélybe süllyedve a Tapolcai-medence alatt folytatódik. A felszínen több száz méteres vastagságú rétegek egyedül az észak-olaszországi Dolomitokban fordulnak elő.

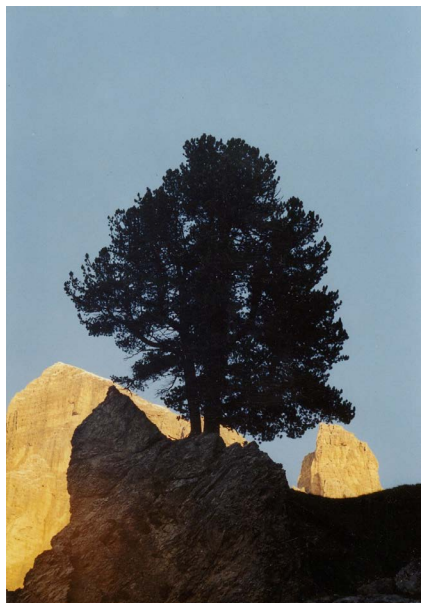
A dolomit, – ellentétben a mészkővel – kalcium-karbonáton kívül magnézium-karbonátot is tartalmaz, amit az esővíz számottevően nem old, de a hőforrások, melyek nagyobb mennyiségű oldott anyagot tudnak magukban tartani, igen. Így barlang is csak ritkán képződik benne, de a fagy hatására repedezik, töredezik, másutt meg a hévizekből kiválva porlik. A porló dolomit adja a súrolóport a VIM alapanyagát. Ebből készül a púder, a cif tisztító, a fogkrémek, és a talkum por is.

Keletkezésére számos elmélet született már. Ezek közül nekem az a legszimpatikusabb, (nem vagyok geológus) hogy a néhány méteres sekély tenger-öblökben a mésziszapban a magnézium ionok is feldúsulnak. Ha a tengerfenék lassan, de sok ideig süllyed, akkor alakulhat ki vastagabb réteg. Ha szakaszosan süllyed, akkor mészkővel váltakoznak a rétegek. (Ilyen váltakozó

rétegeket láthatunk Cortina mellett a Tofána di Rózesen, vagy Erdélyben a Csukás-hegységben a Zákány-gerinc oldalában) Jelenleg a Karib-tengerben és a Csendes-óceáni szigeteken képződik ilyen kőzet.

A dolomit abban is különbözik a mészkőtől, hogy amíg a mészkő repedései a csapadékot elvezetik, addig a dolomit a hajszálnál is vékonyabb repedés rendszerében jóval több vizet képes magában tartani. A fagy hatására aztán apróra töredezve hatalmas kőfolyások alakulnak ki a sziklák alatt, és a párkányokon. Az eltárolt nedvesség a nap hatására visszapárolog, így szikrázó napsütésben is párás a levegő. (Ez is oka a gazdagabb lágyszárú flórának.) Itt Budapest határában eső után gyakran előfordul, hogy reggel még pára borítja az Óbuda – Pilisvörösvár – dorogi völgyet, de amíg délelőtt 9 óra a Pilis-tetőn már szikrázó napsütés van, az alig 8-10 km-re lévő pilisszentiváni gerinceket még délben is sűrű fehér pára fedi.

Az észak-olaszországi Dolomitokban reggel előfordul még a tiszta ég, de fél tíz körül megjelennek az első párapamacsok, s délre már felhőben vannak a csúcsok. Aztán délután félkető körül kitör az égi háború. Gyakran villámlással kísért zivatarok formájában egy-két órát esik. Akik a kábeles utakat akarják mászni, jobban teszik, ha kora hajnalban útra kelnek. Így napkelte már a beszállásnál lehetnek, s az út nehezen túljutnak, mire megered az eső. Villámlás idején távolodjunk el a kábelektől, vaslétráktól. Menjünk le a csúcsról, éles gerincről és NE húzódjunk az eső elől szikla áthajlásba, vagy hasadékbá! Inkább a hegyoldalban esőkábtá burkolózva ülünk le, és úgy várjuk ki a vihar végét.

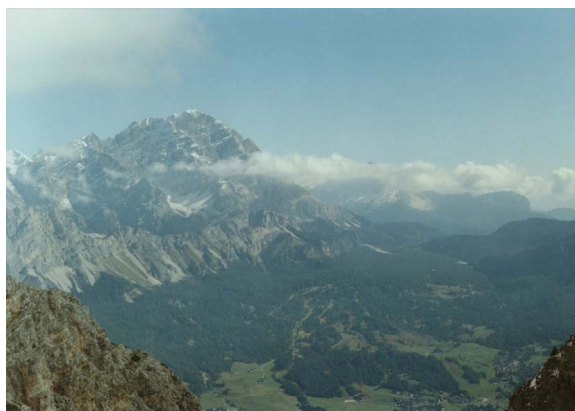

Napkeltekor még tiszta a levegő

Augusztus végén, szeptember elején már kisebb a felmelegedés, és így kisebb a visszapárolgás is. Ez miatt tisztább a levegő, csak sajnos rövidebbek már a napok. Azért is jó ez az időszak, mert az olaszok július eleje, és augusztus 20-a között veszik ki a szabadságukat, és ilyenkor már alig vannak a hegyen.

(A Marmoládára, júliusban naponta 3-4.000 ember is felmegy. Én szeptember elején jártam ott, talán ha ötvenen voltunk az egész hegyen.) Általában, a szálláshelyek is 10-15 százalékkal olcsóbbak ilyenkor.

A növénytakaróban is egészen egyedi flóra alakult ki a dolomiton. Sok az endemikus (bentlakó) faj. Amely sehol másutt, csak a dolomit sziklákon él meg. Másutt más fajok azáltal váltak nevezetessé, hogy egy korábbi földtörténeti korból maradtak fenn, ezek a reliktum növények. Ilyen pl. a Magas-Tátrában élő, öttűs Cirbolya fenyő, amely a jégkorszak óta tenyésznek itt. Korábban valószínűleg nagyobb területen éltek, de

10.00 óra körül megjelennek az első felhők

11.30-ra felhőben a hegy

ma már csak a magas hegyekben a gyalog fenyő övében fordulnak elő szórványosan.

A pilisszentiváni dolomit sziklagyeppek különlegesen ritka növénye a szigorúan védett Pilisi-len. Borbás Vince 1897-ben írta le a *Linum dolomiticum* fajt. Annak ellenére, hogy elég kis területen több foltban fordulnak elő, két formaváltozatát is ismerjük. A *Linum dolomiticum* alapfaján a szíromlevelek 15–16 mm hosszúak és oválisak. A *Linum dolomiticum* f. *parviflorum*-nál viszont a lándzsás szíromlevelei 10–12 mm hosszúak. Az egész világon egyedül itt él. A botanikusok mindössze háromezer-párszáz példányt tartanak nyilván,

Szikladisz

Sárga virágú pipacs Papaver dolomiti

több populációban, alig 9 km²-i területen. Ez a növény egy személyben reliktum (maradvány, vagy élő kövület) és endemikus. A jégkorszakból maradt itt meg és az itteni éles dolomit gerinceken fejlődött azzá, amit ma látunk. Legközelebbi rokona Görögországban az Olymposz térségében élő *Linum elegans*. 15-20.000 éve szakadtak el egymástól, s az óta más behatások miatt a törzsfajlás során mássá alakultak. Az elmúlt évezredek klímaváltozásait úgy sikerült túlélniük, hogy az éles dolomit gerinceken hol a melegebb déli, hol a zordabb északi lejtőkre vándoroltak.

Dr. Mészárosné Draskovits Rózsika túrársnőnk ebből a növényből írta doktorátusi disszertációját. Tőle tudom, hogy a Pilisi-len mikoriza gyökér kapcsolatban él egy gombával. Ez a gomba fonalzatával, mint egy cső körbeszővi a len gyökerét és védi a kiszáradástól. A növénytől valószínűleg félkész tápanyagokat kap viszonzásul. Ezzel magyarázható, hogy a Pilisi len magját ugyan elfújhatja a szél, elvihetik az állatok, vagy éppen az erdész átviheti a szomszédos vörösvári dolomit szikla-gyepekbe. A mag ott is kicsírázik, de a gomba kapcsolat hiányában rövid úton el is pusztul.

Itt érdemes a botanika felé egy kis kitérőt tennünk. Ismert dolog, hogy a járni épp, hogy csak tudó gyermek időnként hatalmasakat esik. Körbepillant, hogy látta-e valaki, érdemes-e sírni, s 10-20 másodperc múlva ismét önfeledten játszik. Az 5-6 éves gyermeknek, ha csontja törik 15-20 nap alatt össze is forr. A 25-30 évesnek ehhez már két hónapra van szüksége, az ötveneseknek pedig évek múlva is fáj a forradás helye. 80 év felett pedig már gyakran végzetes az ilyen baleset.

A növényvilágban is megfigyelhető egy ehhez hasonló jelenség. Vannak fiatal családok és nemzetségek. A kosborok, a rózsák, a borbolya félek fiatal családok. Nagy az alkalmazkodó képességük. Gyakran, akár nemzetségek között is természetes kereszteződések jönnek létre. A kertészek ki is használják ezt a tulajdonságukat. Ezért van a világ kb. 50 rózsafajának 25-30.000 mesterségesen létrehozott fajtája. A kosborféléknek (vagy latinul orchideáknak) több mint 200.000 nemesített változatuk van már. Itt azonban meg kell jegyeznünk, hogy a kosborfélék szintén mikoriza kapcsolatban élnek bizonyos gomba fajokkal. Ezért az élőhelyükről kiásott növények kertekbe ültetve elpusztulnak. (A védettségen kívül ezt is mondjuk el a Geo-túrákon!)

Ugyan így megtalálhatók előregedett családok is, melyeket csak egy vagy néhány faj képvisel. Sok ilyen kerül ki a bentlakó, vagy latinul endemikus fajok közül. (Ezért sem szabad a sziklagyepéken a gyalogösvényekről letérni!) Ezek már alig képesek az alkalmazkodásra. Csak ritkán hoznak termést. Az sem mindég csíráképes. Az éghajlat változások pedig végzetesek lehetnek számukra.

De térjünk vissza a dolomitokhoz!

A hegységen átvezető műutak kitűnő minőségűek, de a hegy folyamatosan dolgozik. Itt is, ott is széles repedések nyílnak a vetődések mentén, amely az alig pár hónapos aszfaltozást sem kímélik. Van ahol 4-6 centis, több méter mély hasadék nyílt, máshol oldal irányban több decimétert csúszott szét a fekete szalag. A szerpentinek miatt egyébként sem lehet 40-50 km/óránál gyorsabban vezetni, de volt, ahol a lejtőn rá kellett fékezni, mert néhány óra alatt 6-7 centis lépcső emelkedett alaposan próbára téve az autósok és az útkarbantartók türelmét.

A kábeles utakat eredetileg nem a túrázóknak építették. Az első világháború kitörésekor az olaszok lerohanták Dél-Tirolt, s a Dolomitok tornyait természetes erődökké alakították át. A hegyi vadászok az utánpótlás felszállításához építették ki az első senteriókat és via ferrátákat, vagy németül klettersteiger utakat. Magyarul talán vasalt utaknak fordíthatnánk. Igazából ezek nem is utak. Néhol, a párkányokon nőtt boróka között van ugyan valami taposás, de inkább keményebb rétegek közötti lazább részek kiporlásait kihasználva a tornyok oldalában kialakult vízszintes, vagy ferde párkányokat biztosították drótkötelekkel. Másutt két párkányt könnyen mászható sziklafalakon, éleken, vagy kőmennyekben vezetett kábelekkel kötötték össze. A függőleges, klasszikusan már alig mászható szakaszokra fa létrákat és lépcsőket építettek.

Az 1. Világháborúból itt maradt falétrák az alagút bejáratánál

A háború után a hegyászok ezeket az utakat felújították. A fa tákolmányokat meghagyva, vas-létrákkal egészítették ki az utakat. Sőt újabb utakat is építettek, hogy a túrázók is feljuthassanak az égbeszökő csúcokra. Terveztek még további utakat is, de a '60-as években megerősödő „zöld” mozgalom már nem engedték.

A senterión könnyebb, inkább párkányokat követő utakat értenek. A via ferrata, pedig a falakra, gerincekre vezető kábelekkel, létrákkal biztosított sziklamászó utakat jelöli. A senteriók száraz időben szédülésmentes túrázóknak biztosítás nélkül is bejárhatóak, de ott sem árt az óvatosság.

A via ferratához azonban már beülő-heveder, kötélfék és egy 2,2-3 m hosszú „Y” alakú hegyászó kötéll kell, két végén nagy nyílású,

A seterió könnyű párkányutat jelent

A beülő, a kötélfék és a nagynyílású karabiner

önzáró karabinerekkel. A kötélfék, vagy más néven lapka lyukaiba úgy fűzzük be a kötél harmadik ágát, hogy a végére csomót is kötünk. A két karabinert egymással szemben akasztjuk be a kábelbe. A szöghöz érve egyenként akasztjuk át a karabinereket. Így mindig biztosítva vagyunk. A kábeleket 6-8 méterenként a falba helyeztet vasakhoz erősítik, így ha a mászó kiesik, a karabiner a drótkötélen leszánkázik az utolsó rögzítő vasig, majd a lapka lyukain keresztül átcsúszik, míg végül elfogyva megtartja a mászót. Így az esés fokozatosan fékeződve kisebb rántást eredményez. A sisak a fejet védi az esésnél, de a köhullás ellen is fontos. Természetesen az a legjobb, ha valaki soha sem esik le!

A Dolomitokban a turistajelzések, piros-fehér-piros színű sávok. A fehér sávban az útvonal száma látható.

A térképek részletesek és jól lehet őket használni. Van 50.000-es és 25.000-es térkép. (A Brentáról van 15.000-es is.) Mind ez a megállapítás az erdő határ alatt igaz.

Az erdő határ felett a jelzéseket csak sziklára festik. Az útelágazásokban vannak táblák is. Az utakon azonban nincsenek olyan oszlopok, mint a Kárpátokban. Így ha csak néhány centi hó, vagy dara leesik, a jelzések eltűnnek, s ahol nincs kábel, nem lehet tudni, merre kell tovább menni. Ilyen esetben a térkép sem ér sokat, mert a sziklavilág annyira tagolt, hogy legalább 1:10.000-es térkép kellene hozzá.

A térképen a szaggatott vonal a gyalogút. A pontozás útnélküli, általában kőemberrel jelölt – ösvényt, a keresztek pedig a vasalt utakat jelölik. A két utóbbi vonal vezetése nem elég

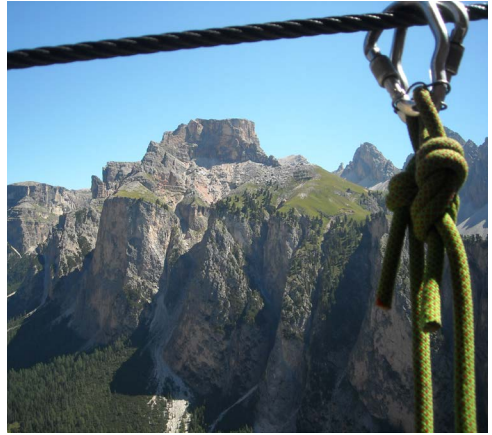
A vékony hó elfedi a jelzéseket

pontos a hely meghatározáshoz. Így tájolóval sem megy sokra a vándor. A GPS pedig nem mutatja a gyakran több tíz méteres leszakadásokat.

A jelzések általában elég sűrűk, így ködben is jól követhetőek. Vannak azonban utak, ahol gyalázatos a jelzés. Például a Cristallón a G.Dibóna Senteriót csak föntről lefelé jelzték.

Lentről felfelé egyáltalán nincs jelzés! A Sexteni dolomitokban a Paternkofel csúcsára vezető ösvény jelzése szintén csapnivalóan rossz!!! Lefelé ködben ez komoly gond lehet.

A kiépített utakon kábelek és létrák csak a kitett helyeken vannak. Így havas, lefagyott időben rendkívül veszélyessé válhatnak. A menet idők a száraz időben a tiszta menetidőre értendő.

A szembefordított kettős karabiner nagyobb biztonságot ad

Zergék a Sellában

Aki csak túrázik itthon, és a felső testét nem edzi az 1,5-es szorzóval számoljon és adja hozzá a pihenőidőt, fotózást, étkezést. Nekem általában az olasz kalauz idők elegendőek voltak, de egy öt órás úton további 2-3 óra pihenő, étkezés és fotó időre volt szükségem!

Maga a szikla jól mászható. Általában jó fogások vannak rajta. Száraz időben jól tapad a sima falra is a bakancs talpa. A vizes kőzeten sem csúszik annyira, mint a mészkövön. Az állandó vízfolyásos helyeken viszont vigyázni kell,

Kicsi fiam első komolyabb mászása

mert az ott meglepedő zuzmóktól síkossá válik. Július elején a kuloárokban még sok helyen van hó. Augusztus elejére az északi oldalakban megmaradt firnesedett hó a szél hatására kagylósan szublimál (elpárolog). Így hágóvasban a meredekebb lejtők is könnyen járhatók (Brenta). A hágókban azonban augusztus végére vízjég páncél boríthatja a havas részeket. Ha nem tudsz friss információt szerezni az adott útról, inkább vigyetek magatokkal egy 9 mm-es negyvenes kötelet és néhány kötélgyűrűt, mert engemet is ért már néhány kellemetlen meglepetés a lemászás során!

Érdekes a 25.000-es részletesebb térképekről színes és felnagyított fénymásolatot készíteni a napi túrákról, hogy ne az eredeti térkép rongyolódjon.

A fizikai és gyakorlati felkészültségen túl fontos a táplálkozás. Itthon a teljesítmény túrák előtti hetekben, szénhidrátban gazdag ételekkel (kenyér, tészta, cukor, édességek) kell feltölteni a szervezetet. Magán a túrán kevés és könnyű kaja kell, sok folyadékkal és fokozott só bevitellel.

Aki nem ehets cukrot és édességet, több kegyeret és tésztát kíván. Az élelmiszereket ennek megfelelően kell összeállítani.

S végül még egy fontos dolog: A Dolomitok magashegység, ha ketten, vagy többen elmentek, egyiknek vezetnie kell a többieket. A túravezető szava szent és sérthetetlen. Lehet, hogy téved, de ezt ott nem lehet kétségbe vonni, csak utólag, a túra után lehet megbeszélni. Ha valaki nem bízik meg a túravezetőben, az NE induljon el vele! De ha elindult, akkor tartsa be a kéréseit, hogy ne keljen neki utasítani. A túravezető pedig NE vigyen el olyat, akivel ezt előtte nem tisztázta.

Szádeczky-Kardoss Géza

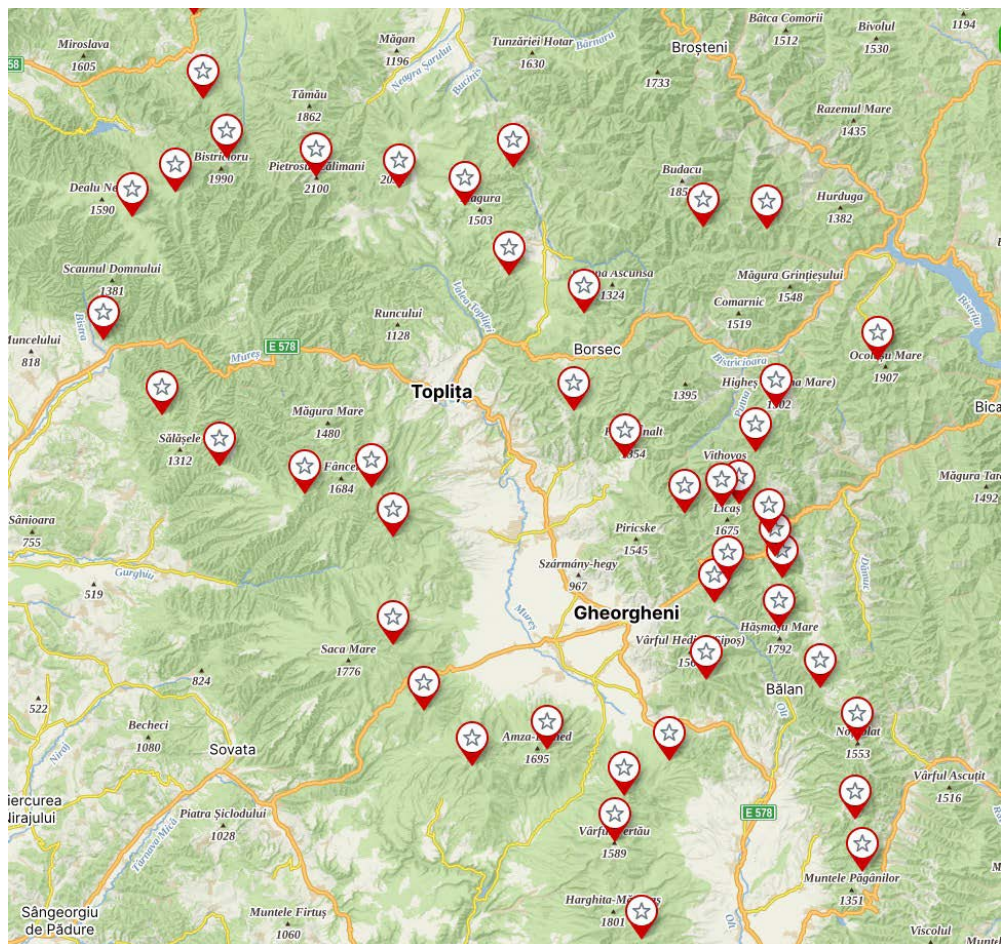
Kárpátok Bércein Vándorút

A Kárpáti Lapok 2020/3. számából, ill. levelemből Vámos László gondolatait idézem:

„2004-ben a Kárpát-koszorú Nemzetközi Túramozgalom keretén belül, közel 5 hónapos vándorlással immár másodszer jártuk be a Kárpátok főgerincét... Hazaérkezésünk után felröppent

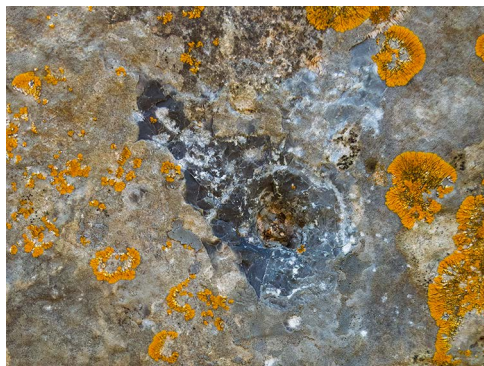
a gondolat: a kárpáti főgerinc útvonalán bélyegzők telepítésével hozzunk létre egy – a Magyarországon óriási népszerűségnek örvendő Országos Kéktúra-hoz hasonló – bárki által teljesíthető, és (csakúgy, mint az OKT-n) a kihelyezett bélyegzők segítségével a bejárást igazolható túraútvonal-hálózatot.

Így született meg a **Kárpátok Bércein Vándorút**, románul **Traseu de Drumetie pe Crestele Carpaților**, angolul **Carpathians Divide Trail**.

A kinagyított részleten jól látszik, hogy a vándorút nem csak a Kárpátok vízválasztó főgerincén halad, hanem az esetenként a vele párhuzamos kárpáti hegységek bércein is, lehetőséget adva az útvonal változatos és tetszőleges variálhatóságára.

Az egyes szakaszok felmérése, GPS nyomvonalak rögzítése 2005-ben kezdődött (valójában folytatódott a 2004-es bejárás), a bélyegzők telepítésére első alkalommal 2010. júliusában, a Gyergyói-havasok – Nagyhagymás-hegység – Csalhó-hegység bércein került sor. A bélyegzők elkészítésére Domokos Attila tagtársunk vállalkozott, lenyomata a Kárpátok Bércein Vándorút logója. Első ránézésre a bélyegzők egyformáknak tűnnek, azonban a készítésük során a lenyomatos felületükre apró jelek kerültek, így egymástól megkülönböztethetőek. Ezek az apró jelek kezdetben pontok voltak, később egy székelty rovásjel, az adott hegység nevének betűiből választva.

KBV bélyegző kivésve – Csernai-havasokban

Az útvonalon a bélyegzőket egymástól átlag 10-12 km-nyi távolságra, sziklákba befúrva, egy speciális ragasztóval rögzítjük. Megtalálni a környezetükről készített fotók és – elsősorban – a felvett GPS koordináták alapján lehet.

KBV bélyegző kivésve – Mehádia gerincen

Az elképzelésünk az, hogy a vándorút ne csak a Kárpátok vízválasztó főgerincén vezessen, hanem az esetenként a vele párhuzamos kárpáti hegységek bércein is, lehetőséget adva az útvonal változatos és tetszőleges variálhatóságára...

Erdélyben – Romániában 2021-ben fejeztük be a bélyegzők kihelyezését. Kb. 2 800 km-en – a fő- és az alternatív útvonalakon egyaránt – összesen 38 hegységben 186 db bélyegzőt telepítettünk.”

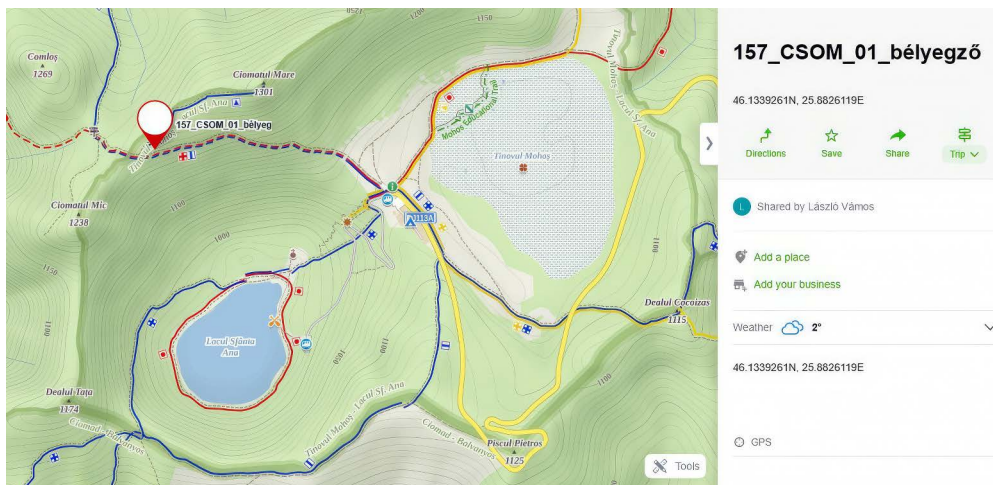

KBV bélyegző kivésve – Fehér-köveken

Miért idéztem Vámos László írását?

Az elmúlt évi EKE tábori program egyik útvonala a *Túra a vulkánok földjére* vezetett. Vámos László is kirándult azon, de nem öncélúan. Hiszen előre felkészülve kereste az oda kihelyezett KBV bélyegzőket. Jól elrejtve lehettek, mert kettőt épségben megtalált. Szabó László kérésére az első megtalált bélyegzőnél, a kiránduló csapatnak Vámos László ismertette az említett Kárpátok Bércein Vándorút előz-

ményeit, programját, a bélyegzők kihelyezését, majd jelentős részük elvesztését és a program újra gondolt változatát. *(Bizonyos ellenérdekelte társaság bizonyos útvonalakon következetesen ki- véste az elhelyezett bélyegzőket.)*

Egy kinagyított példa: a 157_CSOM_01_KBV bélyegző a térképen (Csomád hegység).
A teljes lista: <https://mapy.com/s/guhozuzeme>

Hogyan tovább KBV? A lehetséges jövő

Hát pótolta, újra kihelyezett bélyegzőkkel nem. Miután már okos mobiltelefonok nélkül nincs emberi élet, kézenfekvő az ötlet: olyan alkalmazást kell írni és letölteni a készülékekbe, amely a korábbi KBV bélyegző pontok szükséges adatait tartalmazza. Ezek a GPS koordináták, helyszín fotók, útvonalak, térképek.

„Az elgondolás lényege az, hogy a túra teljesítése nem a bélyegzők fizikai lenyomatásával, hanem a telepítéskor készített fotókkal történik. Tehát nincs szükség a bélyegzők fizikai meglétére, hiszen javarészt sajnos kibányászták. Viszont minden bélyegző koordinátája, helyzetének leírása, a környezetről és magáról a bélyegzőről készített fotó megvan. Az igazolás egy – fejlesztés alatt álló, demó üzemmódban már kipróbált és működő – telefonos applikációval történik: egy adott bélyegzőt nem szükséges megkeresni, elég 10 m-re megközelíteni, az app észleli és vizuálisan megjeleníti a bélyegző fotóját, majd hozzárendeli a telefon azonosítóját és elmenti. A telefon azonosítója biztosítja, hogy a fotót megosztva más ne használhassa fel igazo-

lásra. Az applikációba nyomvonalak és a bélyegző koordináták betölthetők, a programot futtatva megmutatja egy kiválasztott bélyegző légvonalbeli távolságát és irányát. A szükséges technikai eszköz egy okostelefon, amit manapság már szinte mindenki használ, és minden okostelefonban van GPS. Az applikációt nem szükséges folyamatosan futtatni, elég időnként és a bélyegző közelében bekapcsolni.

Navigáláshoz célszerű hagyományos (Garmin) GPS-t, vagy térképet használni, de lehet telefont is, csak akkor – több napos túrán – biztosítani kell az akkumulátor feltöltését.

Ezzel a módszerrel létre lehetne hozni a Kárpátok »kéktúrját«, nem kell hozzá más, csak egy jól működő célirányos weblap és jó marketing, minden más készen van, rendelkezésre áll.”

A KBV alkalmazást Vámos László fia fejleszti. Android rendszerű telefonokban működik. Az írásomban említett Túra a vulkánok földjére útvonalon volt a program „főpróbája”, ahol remekül működött.

Nagy Péter

Túra a vulkánok földjén útvonalon Vámos László beméri az épségben megtalált **157_CSOM_01** KBV bélyegzőt

Túra a vulkánok földjén útvonalon bemért és épségben megtalált **158_CSOM_02** KBV bélyegző

	E	N	Magasság	Név
IV.31. Szuhárd-hegység				
152	25,0897859595716	47,494239974767	1717	152_SZUH_01_bélyegző
153	25,0339219998568	47,535635009408	1526	153_SZUH_02_bélyegző
IV.32. Radnai-havasok				
154	24,8959189932793	47,5209159683436	2224	154_RAD_01_bélyegző
155	24,8124059848487	47,564087966457	2156	155_RAD_02_bélyegző
156	24,8276899661869	47,6013409998268	1538	156_RAD_03_bélyegző
IV.33. Csomád-Büdös-hegység				
157	25,8826119918376	46,1339259892702	1212,678101	157_CSOM_01_bélyegző
158	25,9357110131532	46,1285619903356	1059,403442	158_CSOM_02_bélyegző
159	25,9827210009098	46,1961580161005	890,596741	159_CSOM_03_bélyegző
IV.34. Hargita-hegység				
160	25,7906694710255	46,1781888920814	1216,1640625	160_HAR_01_bélyegző
161	25,760936094448	46,2632333580405	1305,08203125	161_HAR_02_bélyegző
162	25,6666855327785	46,3386938720942	1092,80859375	162_HAR_03_bélyegző
163	25,6202378030866	46,4263273403049	1638,95703125	163_HAR_04_bélyegző